

Олег Єгрешій,

*кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України
Інституту історії і політології
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника*

КАТОЛИЦЬКА АКЦІЯ: СВІТСЬКЕ АПОСТОЛЬСТВО У ГАЛИЧИНІ ПОЧАТКУ 1930-Х РР.

Розглянуто проведення галицькими українцями спеціальної кампанії по зміцненню християнської віри – Католицької Акції. Створювалися відповідні релігійні організації. У Галичині Католицька Акція патрунувалася митрополитом Андреем Шептицьким.

Ключові слова: Католицька Акція, митрополит Андрей Шептицький, Галичина, галицькі українці.

Перед людиною постмодерної доби як ніколи гостро постає питання збереження своєї ідентичності. Видається, що в сучасному глобалізованому постіндустріальному інформаційному світі людині напрочуд легко втратити себе, втратити основоположні істини, котрі залишалися незмінними упродовж віків, а відтак зійти на манівці. Нівеляцію традицій в сучасних умовах констатували автори історико-культурологічного видання «Прикарпаття спадщина віків: пам'ятки природи, історії, культури, етнографії» на чолі з головним редактором професором Миколою Кугутяком. Авторський колектив цієї книгою намагався привернути увагу суспільства до тисячолітніх культурних надбань наших країв¹. Означена проблематика становила і становить інтерес для цілої низки і вітчизняних, і зарубіжних істориків. Зокрема івано-франківський історик, доктор історичних наук, професор Василь Марчук у монографії «Українська Греко-Католицька Церква. Історичний нарис» відзначав, що одним з ключових завдань нинішнього суспільства є потреба «пізнання себе», тобто пошук власної ідентичності, власних витоків. Більше за те, один із розділів своєї книги професор В. Марчук так і назвав «Мусимо себе пізнати...»². Врешті, одним з головних завдань уже традиційної конференції «Історія релігій в Україні», судячи з промовистих назв тематичних секцій: «Сакральне мистецтво», «Історичні коріння релігійності», «Історія християнства», «Виклики ХХ ст.» та ін., також виступає завдання оптимізації життя людини.

У цьому контексті, ніхто не дискутуватиме, що релігійності у галицьких українців, скажімо, міжвоєнного періоду справді «не бракувало». Гасло – «Бог і Україна» не випадково вважається символічним для зазначеної пори. Спробуємо зробити короткий історичний екскурс в міжвоєнний період для вивчення досвіду наших предків у проведенні світського апостольства – Католицької Акції та заходів, пов'язаних зі святкуванням 1900-річчя Христових мук.

У міжвоєнній державі Західної Європи відчували негативні наслідки Першої світової війни. Попри значні економічні труднощі, європейське суспільство

переживало глибоку духовну депресію. Зростала ксенофобія, у політиці все більшою популярністю користувалися партії крайньоправого спектра, існувала загроза проникнення на Захід ліворадикальних комуністичних ідей і впливів з Радянського Союзу. У релігійних колах посилювалася стурбованість поширенням серед громадськості сектанства, усуненням з життя релігійних засад, поступовим зменшенням впливу Церкви на суспільство.

Нова розстановка сил у Галичині, перегрупування і реорганізація політичних партій в 1920-х рр. засвідчили істотне поліпшення суспільних настроїв. Невдача національно-визвольних змагань, поглиблення антиукраїнської політики польського уряду в краї, проведення успішної українізації в Радянській Україні спричинили посилення табору лівих сил, активізували діяльність ультрарадикальних політичних партій.

За таких обставин папа Римський Пій XI оголосив курс на оновлення та посилення Католицької Акції – масового руху в християнському світі, започаткованого ще у 1880-х рр. папою Левом XIII. Перша папська енцикліка з цього приводу вийшла 23 грудня 1922 р.³ Метою Акції було залучити вірних, особливо молодь, до світського апостольства, поширення християнської віри та дотримання норм християнської моралі в повсякденному житті. Зазначимо, що Католицька Акція мала аполітичний характер. У зверненнях понтифіка та повідомленнях урядового папського органу «*Osservatore romano*» проголошувалося, що діяльність, яка лежить в основі Католицької Акції, є політикою «вищого роду», оскільки служить не партійним інтересам, а моральним і релігійним цілям⁴.

У другій половині 1920-х рр. ідею Акції почали поширювати і українські часописи в Галичині. Так, 10 червня 1928 р. у газеті «Нова зоря» була опублікована стаття «Про політичні і соціальні завдання української католицької акції». У ній вказувалося, що релігійний рух повинен допомогти українському громадянству вийти з глибокої духовної кризи⁵.

21–29 жовтня 1929 р. в Римі тривала конференція греко-католицького єпископату, у якій, зокрема, взяли участь митрополит Андрей Шептицький, єпископи Григорій Хомишин і Йосафат Коциловський. Було вирішено, що українські ієрархи візьмуть під свою протекцію розвиток Католицької Акції у своїх єпархіях. На засіданні обговорювалося питання організації відповідного центрального органу, який мав би координувати розвиток Акції в Галичині⁶. Вже в червні 1930 р. ієрархи ГКЦ були присутні на Першому Крайовому Євхаристійному конгресі у Познані, лейтмотивом якого стало питання розвитку Акції в польській державі⁷. З січня 1931 р. на конференції владик у Львові було прийнято конституційний статут Католицької Акції для Галицької церковної провінції.

Згодом, у 1933 р., в Різдвяному зверненні до народів світу папа Римський Пій XI оголосив з нагоди 1900-ліття Христових мук «Святий Рік» що мав тривати з 2 квітня 1933 р. по 2 квітня 1934 р. А вже 1 березня 1933 р. три згадані вище галицькі владика разом з єпископами-помічниками видали спільну відозву з приводу проведення 6 і 7 травня того року свята «Українська Молодь – Христові» (УМХ). Ієрархи закликали галицьких українців підтримати релігійний захід⁸. Архієпархіяльний Інститут Католицької Акції (спеціальний орган Львівської

архієпархії) приступив до організації свята, яке було покликане згуртувати молодь на християнських засадах і тим самим закласти підвалини формування нових католицьких товариств. На свято УМХ до Львова у визначений термін прибуло близько 50 тисяч осіб із різних населених пунктів Галичини⁹.

Свято «Українська Молодь – Христові» дало початок створенню в містах і селах Галичини гуртків «Католицька Акція Української Молоді» (КАУМ). Грамоту про заснування КАУМ видав митрополит Андрей Шептицький. Вже 14 липня 1933 р. митрополит проголосив утворення нової організації¹⁰. До неї, зокрема, увійшли товариства «Луг» та «Пласт»¹¹. Крім того, почали активно працювати інституції релігійного спрямування «Діточий кружок християнського поведіння», марійські організації та ін.

Поширення у Східній Галичині впродовж 1920–1930-х рр. релігійної індиферентності, сектантства, загроза проникнення прорадянських впливів спонукали також станіславівського єпископа Г. Хомишина 1934 р. створити клерикальне культурно-просвітницьке товариство «Скала», яке мало також працювати в руслі загальноєвропейського християнського руху Католицької Акції¹². Словом, ієрархи УГКЦ, широке галицькоукраїнське суспільство у 1930-х рр. підтримали заклик Апостольського престолу поширювати світське апостольство.

Вважаємо, що світське апостольство є одним з найбільш пріоритетних завдань, що постають і перед сучасним українським суспільством. Мабуть все ж українці початку ХХІ ст. (у порівнянні з міжвоєнним часом) дещо недооцінюють важливості цього завдання. У вирі колосального інтенсиву повсякденного життя світське апостольство, на наш погляд, здатне певною мірою сприяти гуманізації сучасного постмодерного суспільства.

- 1 Прикарпаття спадщина віків: пам'ятки природи, історії, культури, етнографії. Історико-культурологічне видання. Автор ідеї та головний редактор Микола Кугутяк. – Львів: «Манускрипт-Львів». – 2006. – 567 с.
- 2 Марчук В. Українська Греко-Католицька Церква. Історичний нарис / Прикарпатський університет ім. В. Стефаника. / В. Марчук. – Івано-Франківськ: Плай, 2001. – 164 с.
- 3 Хомин П. Католицька Акція її суть і завдання. / П. Хомин // Нива – 1930. – Ч. 2. – Лютий.
- 4 Нова зоря. (Орган Української християнської організації, Української католицької народної партії, Української народної обнови). – Львів-Станіславів. – 1928. – 24 травня. – Ч. 38.
- 5 Нова зоря. – Львів-Станіславів. – 1928. – 10 червня. – Ч. 43.
- 6 Центральний державний історичний архів України у м. Львові (ЦДІАУЛ). – Ф. 201 (Греко-католицька митрополічна консисторія, м. Львів 1806–1945 рр.). – Оп. 4в. – Спр. 503 (Протокол єпископської конференції Греко-католицького єпископату, Рим. 21–29 жовтня 1929). – Арк. 1–8.
- 7 Васьків А. Греко-католицька церква і діяльність Католицької Акції в Східній Галичині (30-ті роки ХХ століття). / А. Васьків // Історія релігій в Україні. Тези повідомлень ІV круглого столу. (Львів, 9–10 травня 1994 р.) – Київ-Львів, 1994. – С. 30.
- 8 Нива (Місячник присвячений церковним і суспільним справам) – Львів. – 1933. – Березень. – № 3.
- 9 Державний архів Львівської області (ДАЛО). – Ф. 110 (Львівське міське староство, м. Львів, 1920–1939 рр.). – Оп. 1. – Спр. 1112 (Справи спостереження за святом Українська Молодь Христові. 1 травня – 8 червня 1933), арк. 14.

- 10 Нива – 1933. – Ч. 10. – Жовтень.
- 11 Марчук В. Греко-католики в Другій Речі Посполитій: суспільний чин та конфесійно-територіальний устрій. / В. Марчук // Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – 2001. – № 5–6. – С. 305.
- 12 Центральний державний історичний архів України у м. Львові (ЦДІАУЛ). – Ф. 359 (Назарук Осип Тадейович). – Оп. 1. – Спр. 331 (Протокол єпископської конференції Греко-католицького єпископату. – Рим. – 21–29 жовтня 1929). – Арк. 90.

SUMMARY

Oleg Yegreschiy

THE CATHOLIC ACTION: FASHIONABLE APOSTLES IN GALICIA IN THE BEGINNING OF 1930 TH
In the scientific article the Galician Ukrainian s realization of the special drive to strengthen the Christianity – the Catholic Action is observed. The appropriate religions organizations were created. In Galicia the Catholic Action was patronized by metropolitat Andrey Steptytsky. The author of the article considers, that nowadays people should borrow the experience of the galician ukrainians in the period between two World Wars.

Key words: Catholic Action, metropolitat Andrey Steptytsky, Galicia, galician Ukrainians.

Діана Штерр,

*магістр історії, бакалавр політології,
історичний факультет ДВНЗ*

«Ужгородський національний університет»

«ІВАН=ГРЕКО-КАТОЛИК=РУСИН/УКРАЇНЕЦЬ»: ЧИ ЗАВЖДИ ІМ'Я СЛУГУЄ МАРКЕРОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ЕКЛЕЗІАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ?

Здійснено спробу дослідити історію греко-католицької спільноти м. Ужгород на базі найменш відомих для істориків джерел – метричних книг, а також спростувати певні стереотипні уявлення про життя наших предків.

Ключові слова: греко-католики, метричні книги, імена, ідентичність.

Ще наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. свято народження дитини посідало одне з провідних місць у циклі сімейно-побутової та громадської обрядовості наших предків. Важливою особливістю свята народження було й те, що воно ставало виявом колективної поваги і ставлення людської спільноти до цієї сімейної події, до родини новонародженого в цілому.

Ще давні греки підкреслювали, що першим величним подарунком, який отримує людина від своїх батьків, є ім'я. Воно дається на все життя, тому ця подія завжди супроводжувалася урочистими церемоніями і часто була приводом для великих сімейних торжеств.

У наш час імена предків слугують для дослідників цінним історичним матеріалом, завдяки якому іноді вдається визначити національну та еклезіальну